
Peter Oosterling & Marry Liefing

GAASTERLAND

Want van haar vijf schepen keerde er geen weder in Stavoren. Ze wachtte in haar eenzaam huis op hunne tijding. Ze zag het licht rijzen, het duister dalen, vele keeren. Als ze van straat hoorde, dat er een zeil was, aan den horizon der zee, liep ze naar de haven, en alleen stond ze. Maar nimmer was het een schip van háár.

Josef Cohen (1886 - 1965), fragment uit *De vrouwe van Stavoren*

Onlangs begon salonschip BEP GLASIUS aan zijn 42ste vaarseizoen tussen Enkhuizen en Stavoren. Na het verlaten van de Enkhuizer haven is de koers tot boei Vrouwenzand 2 (VZ2) 360°; daarna is het stuurboord uit: koers 30°. Tachtig minuten later en 23 kilometer verder zijn we in Stavoren, de oudste van de Friese elf steden. Tot aan het eind van de Middeleeuwen een belangrijke graanhaven. Door aanhoudende verzanding van de haven konden graanschepen Stavoren steeds moeilijker bereiken. Het verhaal van de Vrouwe van Stavoren die een van haar schippers gelastte zijn lading graan in de Zuiderzee te dumpen omdat hij haar verloren ring niet mee terugbracht, is de romantische vertaling van deze harde nautische werkelijkheid. De ondiepte Vrouwenzand moet trouwens de plaats zijn waar de arme schipper het graan overboord liet zetten.

Al sinds 15 juli 1886 onderhoudt de boot de dienst van Enkhuizen naar Stavoren en daarmee is deze dienst een van de oudste van het land. Kort daarvoor waren de spoorlijnen Enkhuizen – Amsterdam en Stavoren – Leeuwarden opgeleverd; in nog geen vier uur van Leeuwarden naar Amsterdam of andersom! In het topjaar 1916 kochten 340-duizend passagiers een kaartje en gingen nog eens 43.000 goederenwagons met de spoorpont naar de overzijde van de Zuiderzee. De Afsluitdijk kwam, de streekbus maakte zijn opwachting en opnieuw boerde Stavoren achteruit. Tegenwoordig is de levendigheid in de Spoorhaven beperkt tot de zomermaanden als de BEP GLASIUS aanlegt. De fiets kan mee aan boord. De bemanningsleden zijn ware kampioenen in het zeewaardig vastzetten van zoveel mogelijk rijwielen, de ene fiets nog luxer dan de andere.

Gevelteksten

Nadat we Stavoren zijn uitgefietst is het een drukte van belang bij de Johan Frisoluis, waar de vele jachten op weg van de Friese Meren naar het IJsselmeer v.v. om voorrang concurreren met fiets, auto en wandelaar. Na de fotostop bij de sluis verlaten we al snel de dijk en fietsen via de Middelweg richting Warns. Op de T-splitsing gaan we rechtsaf (Buorren). Al snel komen we langs een vroeger schoolgebouw (rechts van de weg). De hooggelegen gevelsteen draagt het jaartal 1904 en verwijst naar Psalm III, 10^e vers. Zou de toen schoolgaande jeugd zich hierdoor hebben laten leiden òf door de tekst: 'De VREEZE des HEEREN is het BEGINSEL der WIJSHEID'? We zullen vandaag veel van dit type teksten tegenkomen. Zo zien we bij terugkeer in de haven van Stavoren een

jongere uitgave van de BEP GLASIUS liggen met zowel aan bak- als aan stuurboordzijde stevige geloofsaansporingen en blijkt de 7de Hemel een B&B te zijn aan de rand van het dorpje Rijs.

Gaasten

Tot aan dit dorp is het landschap waar we doorheen fietsen zo vlak als een biljartlaken. Daarna begint het licht te glooien. Deze natuurlijk gevormde hoogten uit keileem, *gaasten* genoemd, zijn ontstaan in de Salienijstijd (ca. 150.000 jaar geleden). Na Rijs fietsen we over rustige paden naar Oudemirdum, dat vanwege zijn mooie, bescheiden brink eerder doet denken aan Drenthe dan aan Friesland. Een mooie route brengt ons vervolgens door het Jolderenbosch naar het anderhalve kilometer ten zuiden van Oudemirdum liggende IJsselmeer. In dit oudste bos van Gaasterland komen we eerst langs het hoogste punt van het hele gebied – ruim 12m boven NAP. Vlak daarbij staat een oude toren uit de Koude Oorlog die nu als uitzichttoren in gebruik is. Even verderop in een scherpe bocht staat de bouwvallige, stenen Gaaikema-bank. In 1926 door de plaatselijke bevolking geschonken aan de toenmalige burgemeester Gaaikema; hij kreeg het gedaan dat de gemeenteraad in 1926 een kapverbod voor het bosgebied vaststelde.

Uniek kustgebied

Vanaf deze bank hebben we een prachtig uitzicht over het naar het IJsselmeer afdalende land. Waar land en water elkaar ontmoeten bevindt zich een voor Nederland uniek kustgebied. Ooit lagen ten zuiden van de laatste keileemrug, die globaal begon bij het huidige Texel en via Wieringen, Gaasterland, Urk, Schokland, Vollehove zo naar het oosten liep, uitgestrekte veengebieden. In de in de Middeleeuwen verdwenen deze op grote schaal door een doorbraak van de zee. Daarmee was het Flevomeer, de latere Zuiderzee, een feit. De stugge keileemrug bood weliswaar veel weerstand aan de eroderende werking van zee en golven, maar op den duur sloegen toch stukken weg. Steilranden of kliffen waren hiervan het gevolg. Met de komst van de Afsluitdijk verdwenen eb en vloed, waardoor de afkalving van de kliffen stopte. Het water werd ook snel zoeter en de kliffen raakten begroeid met planten, struiken en bomen. Onze fietstocht doet twee van de drie kliffen aan: het Mirnser Klif en het Roode Klif. Het zes meter hoge Oudemirdummerklif laten we links liggen; we nemen de tijd om het bijzondere kustgebied van het Mirnser Klif te bekijken. Op het klif is zelfs een strandpaviljoen te vinden; vogelliefhebbers vinden een weinig westelijker hun eldorado op de Mokkebank (mokke = meeuw).

Leaver dea as slaef

Vanaf hier tot Stavoren volgen we de weg over en langs de dijk met als apotheose het ooit tien meter hoge Roode Klif. De naam van het klif voert niet terug op het bloed dat royaal vloeide toen op 26 september 1345 de jonge Graaf Willem IV van Holland en Henegouwen het onderspit dolf in de Slag bij Warns. Nee, die naam heeft alles te maken met de roodachtige kleur van het keileem. Het ijs bracht ook enorme zwerfkeien mee. Een van die keien dient op het Roode Klif als gedenksteen en draagt als opschrift *1345 – Leaver dea as slaef* (liever dood dan slaef). Ja, we stappen op onze fietsen; de BEP GLASIUS wacht niet op laatkomers die vandaag nog terug willen naar dat verraderlijke Holland.

Waarheen

Deze *Op Verkenning* verkent per fiets een deel van Gaasterland met Stavoren als begin- en eindpunt en het brinkdorp Oudemirdum als oostelijk keerpunt. U kunt uw fietstocht de voor u ideale lengte geven. Wij vertrokken uit Enkhuizen en voeren met de BEP GLASIUS naar Stavoren. Op de website www.veerboot.info vindt u de informatie over de bootdienstregeling, de prijzen, etc.

Openbaar vervoer naar Enkhuizen of Stavoren

Raadpleeg hiervoor de websites van de bedrijven:

- www.ns.nl voor de trein naar en van Enkhuizen of Stavoren.

Verhuur fietsen

- Rijwielverhuurbedrijf I. Bakker, Smidstraat 14-16, 8715 HS Stavoren, 0514-681288/06-13779963, www.fietsverhuur-stavoren.nl. Dit bedrijf geeft ook tips voor tochten.

Horeca

Horecagelegenheden vindt u aan boord van de BEP GLASIUS; in Stavoren en in de genoemde dorpen. Het strandpaviljoen op het Mirnser Klif is vanaf 1 april tot 1 november dagelijks vanaf 10.00 uur geopend; in het winterseizoen geopend op zaterdag en zondag.

Informatie op het Web

Op onderstaande websites vindt u informatie over de in de tekst genoemde plaatsen en de wandeling.

- <http://stavoren.nl> (toeristische informatie over Stavoren en Gaasterland; wandel- en fietskaarten).
- www.mirnserklif.nl